

{cf. cast. *forfolas*, DCEC, 'caspa', també mossàr., Simonet, 235), i les *r* de la forma catalana podrien fer pensar que en català provingués del FURFUR originari; però tenint en compte la formació adjectival en *-i* i tractant-se de mercaderia que era objecte de comerç amb el Llevant, no és de creure, i es tractarà del canvi de *-l* en *-r* freqüent en els arabismes (*EntreDL* III, 164).

Forga, *forjar*, V. *forjar* (FABRE) *Forgar*, *forjó*, V. *forjar* (FURA), i *forca* *Fori*, V. *alfori* *Forigó*, *forigol*, V. *forat* *Forinyada*, *forinyar*, V. *forinyar* (FURA) *Foris*, *foriscapi*, V. *fora* *Forja*, *forjador*, *forjadura*, *forjament*, *forjar*, *forjat*, V. *farga* (FABRE) *Form-* prefix savi, V. *formiga*

FORMA, pres del ll. *fōrma* 'forma, figura, imatge, configuració' i 'bellesa'. □ 1.ª doc.: 1271.

«Les reves sien pagades con ací dejús és escrit e no d'altra guisa; e negun corredor no prena les corredures tro l'aver sia pesat o deliurat e --- l' comprador don la reva al senyor --- e que l' corredor no la gos pendre --- Item corredors de bèsties sien tenguts en aquella *forma* damunt dita que ls altres corredors són», Tarifa barcelonina de 1271 (*EntreDL* I, 161.120). «Nostres ulls corporals --- defallen a veer lo nostre pa --- cor si ton poder és gran en infinitat, segueix-se que pusca, sots *forma* de pa, ésser carn e sanc un cors sacrificat en diverses locs», Lull (*Blanq.*, NCI, III, 140.24). «Que ls ditz aybres --- sien taylatz --- sots la *forma* davant dita, d'aquí a miça carema», doc. ross. de 1292 (*RLR* IV, 513). «Ne trop volenterosa / deu ésser a ballar, / majorment lla hon hòmens / haja, ne a burlar, / n' ésser trop graciosa / tot hom a 'companyar, / a paratgívol *forma* / qu'han costuma besar», Eiximenis (prosigat com «a la *forma* paratgívola, qui tenen costuma de besar») en el *Llibre de les Dones* (cap. 29, *EntreDL* I, 191.12.7). «Le hòstia avie *forme* d'oma carnal», Reixac (*Questa*, 198.11; id. en l'original fr.). «Nagun no aucia maliciosament o en altre *forma*, naguna gallina», doc. de Sant Celoni, a. 1370 (*BABL* XII, 135).

El ll. *forma* no s'ha transmès en figura hereditària probablement en cap llengua romànica, com sembla comprovar-ho la índole especial dels sentits amb què hi és usat, si fa no fa la mateixa en totes, incloent-hi el cast. *forma* i el fr. *forme*, on ja la fonètica històrica ens ensenya que és un cultisme o semi-cultisme: probablement en totes fou això últim. En la nostra llengua avui es pronuncia amb *o* tancada en general, tant en cat. central com en val. i a les Illes; així fins a Barcelona i més al Nord, però *fōrma* amb oberta en el bisbat de Girona (com ja observà Fabra, *Gram.* de 1912, p. 64) i jo havia observat des de noi en els meus parents. En efecte, en llatí *fōrma* era de les paraules *55* *p* r implosiva que tenien *ō* (cosa més aviat excepcional en tals combinacions en llatí, però que es repetia en altres mots amb *or*, com *ōrdo*, veg. Juret, *Phon. Hist. Latine*).

Es fa notar l'antiguitat que té en la nostra llengua *60*

l'ús de *forma* en el sentit de 'manera', que ja constatem en Eiximenis i en els docs. de 1271, 1292 i 1370. Majorment interessant, en tant que en castellà no es documenta fins molt més tard aquesta innovació semàntica, que ha restat estranya, o rara, fins avui, en les altres llengües romàniques. Ni la llengua d'oc: indicatiu únic en aquest sentit és en *altra forma* 'altrament', a la *Costuma del Fossat*, any 1274, però això és del Comtat de Foix arran del límit català (*PSW* III, 517).

Hi havia algunes accepcions especials, com la referent a la forma del paper: «paper de *forma* major: charta imperialis, maximae *formae*» (OPou, *TbPu.*, 180), ço que aviat se simplificà en *paper de forma*. Més important encara la forma del sabater, cosa que ja es documenta aviat: «*forma de sabater*: forma calcei», *DTo*. 1647, acc. en la qual en castellà (*horma*, c. 1400) i en alguna altra llengua romànica (probablement el català) es transmeté el mot per via hereditària. També en el manlleu llatí del basc *orma*, *borma* (Mitxelena, *FoHistVca.*, i *DECH*); «agafava la *forma* y, ab pols segur, contornejava la sola», Em Vilanova (*Gent de casa*, 5). En l'acc. 'tàpia' *FORMA*, i més el seu derivat *PARIETES FORMACEAE*, va passar al mossàrab (veg. Simonet, *Glos. Moz.*); el NL eivissenc *Beniformiga* (vénda del terme de Sta. Gertrudis) deu venir de *PINNA FORMATICA* 'penya de les tàpies' amb *A > i* per imela (o *P. FORMACEA* amb etim. pop. de *formiga*).

DERIV.: *Formar* [S. XIII], ll. *formare*; «En brau loc fon plantada / planta que frug pejura; / e dona, en mal *formada*, / quan pert bona ventura: / quar mout mais que mesura / és bona dona amada», Cerveri de Girona (107.12); «una dona havia los pits tan sechs que a penes podia parlar ni alenar --- havia la dona --- tan grosses humors, que l'aer no havia en si moviment digest, per lo qual pogués *formar* veu ni podie entrar ni exir segons que-s convenia», Lull (*Merav.*, NCI, II, 76.7); en occità antic és més freqüent que en català medieval (on n'hi ha d'altres casos en Lull però després es triga a tornar a trobar-ne) car ja n'hi ha força testimonis en J. Rudel, *Jaufré, Flamenca*, A. de Sescàs, etc.; encara que degué començar com a mot mig-savi avui s'ha popularitzat molt pertot, pronunciat amb *ó* en el present igual que en el substantiu: *se fōrme*, al Portell de Morella (1961). *Formable*. *Formació* [c. 1500, *AlcM*]. *Formada*. *Formador* (cf. infra *enformador*). *Formaire*. *Formal* [S. xv; Busa-N., 1507, «f.: cosa de forma»]; «una dama --- s'és enamorada --- ja són casant --- ja se-n van a cal notari a fer capítols *formals* / ---», MilàF (*Romllo.*, 563D); *formalet*; *formalisme*, *formalista*; *formalitat* [Lull, Lacav.]; *formalitzar* [-isar i -isar-se, Belv.], *formalització*. *Formament*. *Format*. *Formatiu*.

Formatge, mot comú amb l'oc., i amb el fr. *fromage*, que ja deu venir d'un ll. vg. provincial CASEUS **FORMATICUS*, anomenat així perquè s'afaiçona dins una *FORMA* o 'formatgera' [1271]; a la Tarifa dels Corredors barcelonins de 1271: «--- quintar de carnsalada --- un bachó --- quintar de *formimages* [sic], un diner --- una sporta de pegunta» (*EntreDL* I, 160.105); *l'InvLC* n'aplega una trentena d'exs., des de 1275 (ja